

FENGSELSSKOLEN

SMÅSKRIFTSERIEN

R APPORT
FRA
FELLES - NORDISK
SEMINAR
1985

HOTELL WASSILIOFF, STAVERN 15. - 20. SEPTEMBER

Nr. 1 - Årgang 3

the 1990s, the number of people in the UK who are employed in the public sector has increased from 10.5 million to 12.5 million, and the number of people in the public sector who are employed in health care has increased from 2.5 million to 3.5 million (Department of Health 2000).

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and this is leading to an increase in the number of people who are frail and need health care services. In addition, there is an increasing demand for health care services from people who are living longer lives and who are more likely to have chronic conditions.

Another reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increasing demand for health care services from people who are living longer lives and who are more likely to have chronic conditions. This is leading to an increase in the number of people who are frail and need health care services. In addition, there is an increasing demand for health care services from people who are living longer lives and who are more likely to have chronic conditions.

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and this is leading to an increase in the number of people who are frail and need health care services. In addition, there is an increasing demand for health care services from people who are living longer lives and who are more likely to have chronic conditions.

Another reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increasing demand for health care services from people who are living longer lives and who are more likely to have chronic conditions. This is leading to an increase in the number of people who are frail and need health care services. In addition, there is an increasing demand for health care services from people who are living longer lives and who are more likely to have chronic conditions.

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and this is leading to an increase in the number of people who are frail and need health care services. In addition, there is an increasing demand for health care services from people who are living longer lives and who are more likely to have chronic conditions.

Another reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increasing demand for health care services from people who are living longer lives and who are more likely to have chronic conditions. This is leading to an increase in the number of people who are frail and need health care services. In addition, there is an increasing demand for health care services from people who are living longer lives and who are more likely to have chronic conditions.

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and this is leading to an increase in the number of people who are frail and need health care services. In addition, there is an increasing demand for health care services from people who are living longer lives and who are more likely to have chronic conditions.

FORORD

Fengselsskolens småskriftserie er et initiativ for å spre artikler, rapporter, seminaroppgaver o.l. som kan gi impulser og grunnlag for debatt i etaten.

I dette nummer av småskriftserien presenterer vi sluttrapporten fra Nordisk seminar 1985. Felles nordisk seminar for ledende fengselspersonale har vært arrangert årlig med ett unntak siden 1967. Det var således i år for 18. gang at seminaret kom i stand.

Verdien av dette nordiske samarbeidet er det vanskelig å måle i form av nytte og effekt for fengselsetaten. Sikkert er det at for deltakerne er det inspirerende og verdifullt å få kontakt med kollegaer i det øvrige Norden.

Når vi nå sender ut rapporten fra årets seminar i småskriftserien, er det med håp om at også andre enn deltakerne kan ha glede av den.

Fengselsskolen november 1985.

Torstein Hoff
Torstein Hoff
lektor

1877-1878

1878-1879

1879-1880

1880-1881

1881-1882

1882-1883

1883-1884

1884-1885

1885-1886

1886-1887

1887-1888

1888-1889

1889-1890

1890-1891

1891-1892

Hotell Wasulioff, Stavern

15. - 20. september 1985

PROGRAM:

Søndag 15.09:

- Kl. 1500 - 1600: Macbit
 Kl. 1600 - 1630: Åpning - Presentasjon
 Kl. 1630 - 1830: Gruppearbeid:
 Informasjonsutveksling om kriminalitet,
 Straffesystem og kriminalomsorg i de ulike land.
 Kl. 1930 : Middag

Mandag 16.09:

- Kl. 0900 - 1300: Foredrag v/underdirektør Asbjørn Langås,
 Kriminalomsorgsavdelingen:
 Pedagogisk utviklingsarbeid i fengsler - omfang
 og muligheter.
 Diskusjon
 Kl. 1300 - 1400: Lunsj
 Kl. 1400 - 1600: Omvisning i Stavern
 Kl. 1630 - 2130: Aktuelle problemer og videre utvikling
 ved skoledriften i fengsler.
 En innleder fra hvert land.
 Gruppearbeid
 Kl. 1900 - 2000: Middag

Tirsdag 17.09:

- Kl. 0900 - 1300: Presentasjon av to prosjekter i norsk fengsels-
 vesen:
 Bergen kretsfengsel avd. Osterøy
 v/underdirektør Lars Skålnes
 og
 Treningssentre for innsatte med stoffproblemer
 v/idrettskonsulent Rune Strand, Kriminalomsorgsavgd.
 Kl. 1300 - 1500: Lunsj
 Kl. 1500 - 1800: Passe pine?
 Foredrag v/professor Nils Christie
 Kl. 1900 : Middag
 Kl. 2100 : Sosialt samvær

Onsdag 18.09:

- Gruppevis ekskursjon til 5 ulike anstalter/institusjoner,
 som har noe spesielt å tilby på opplæringssektoren.
 Kl. 1900 : Middag

Torsdag 19.09:

- Kl. 0900 - 1100: Kriminalpolitiske utviklingstrekk i Norge.
Presentasjon av Straffelovkomisjonens arbeid
v/universitetslektor Svein Slettan
- Kl. 1100 - 1300: Omvisning på Fredriksvern Verft
- Kl. 1300 - 1500: Lunsj
- Kl. 1500 - 1700: Kriminalpolitiske utviklingstrekk i Norden
En innleder fra hvert land.
Gruppediskusjoner
- Kl. 1800 : Festmiddag

Fredag 20.09:

- Kl. 1000 - 1200: Evaluering
Avslutning
- Kl. 1200 - 1300: Lunsj
- Kl. 1300 - 1500: Buss til Oslo

Mandag 16.09: Aktuelle problemer og videre utvikling
ved skoledriften i fengsler.
En innleder fra hvert land.
Gruppearbeid

Alle gruppene fikk samme oppgave:

GRUPPEOPPGAVER

Tverrnasjonale grupper mandag 16.09.85

1. Hvordan kan man forbedre inntaksrutinene/introduksjonsfasen med tanke på en bedre plan for og utnyttelse av sysselsettingen/opplæringsvirksomheten under soningsoppholdet ?
2. Hvordan kan man motivere de som gjerne trenger mest til opplæring, men som ikke vil, til å delta på de ulike opplæringstiltak?
3. Hvordan kan løslatelsen forberedes bedre?
4.
 - a) Hvordan kan man utnytte opplæringskapasiteten bedre?
 - b) Hvordan kan man sikre beskjefligelse i skolens ferier?
5. Hvilke opplæringstilbud for de innsatte bør det legges vekt på i fremtiden ?

Følgende gruppebesvarelser er mottatt:

1. Forbedring av inntaksrutinene/introduksjonsfasen.
 - a) utarbeide enkle informasjonsbrosjyrer med oversikt som viser de tilbud anstalten kan gi.
 - b) opprette mottaksavdelinger der de med ansvar for anstaltens forskjellige tilbud, besøker den innsatte,
 - c) testing/rådgivning
 - d) flere tilbud om frigangsplasser.
 2. Motivasjon til innsatte med svake skoleprestasjoner.
 - a) høyere lønn,
 - b) individuelt arbeid med tett oppfølging,
 - c) kombinere arbeidsdrift/skolegang
 3. Forberedelse av løslatelse
 - a) arrangere løslatelsesgrupper.
 - 4a. Utnytting av opplæringskapasiteten:

Omfordele ressursene med sterkere vektlegging på de elevgruppene som har størst behov.
 - b. Beskjeftigelse av elevene i skolens ferier:
 - lærervikarer eller annen organisering av lærernes ferier (modell Sverige og Danmark)
 - arrangere sommerkurs (modell Danmark)
 5. Framtidige opplæringstilbud .

I overskuelig framtid bør det fortsatt gis tilbud på grunnskolen og videregående skoles nivå. Undervisningen bør organiseres slik at den i større grad enn nå fanger opp de elevene som har størst behov for opplæringstilbud.
-

1. Ved lik avlønning i skole og arbeidsdrift vil en antakelig nå en del innsatte med svak skolemessig bakgrunn som en i dag ikke får inn i opplæringsvirksomheten. Videre er det av stor betydning at anstaltens tjenestemenn og kvinner ved oppsøkende virksomhet informerer og prøver å motivere innsatte for deltakelse i undervisning.

Det er også en del elementære ting som i dag blir gjort av tjenestemennene som i opplæringsøyemed kunne overlates til innsatte, f.eks. skrive handlelister, regne ut sine dagpenger o.l.
2. Ved å bruke nye og utradisjonelle metoder .

Eks.: En innsatt som er svært skrivesvak, kan få en skrivemaskin tilknyttet en monotor. Dette ville bli en ny og spennende opplevelse for den innsatte.

Prøve å finne interessefelt hos den innsatte som kan utvikles videre i samarbeid med skolen. Han vil da komme inn i skolesystemet på en annen måte.

3. Mer frigang til skole, arbeid og om nødvendig til arbeidsledighet.
Arbeidspermisjoner.
Personer fra ulike hjelpeorganisasjoner bør komme inn i anstalten for å informere innsatte. Det er en fordel om slikt kan skje via løslatelsesgrupper.
4. a) Ved kombinasjon skole/arbeidsdrift
b) Ved at lærerne i fengselsundervisningen følger samme arbeids- og ferieordning som tjenestemennene i arbeidsdriften. (Dansk mønster)
5. Grunnskoleutdanning, yrkesopplæring med samarbeid skole/arbeidsdrift, såkalte hybelboerkurs.

-
1. Redovisades rutiner vid intagning i olika nordiska länder. Bl.a. introduktionsvecka (S. og DK) där den intagne under första veckan inför es i anstaltsrutiner, informerades om möjligheterna (arbete, studier, fritid) under anstaltstiden. Diskuterades skadeverkningar av isolering under häktningstiden mfl. Vårdarens roll som introduktionsansvarlig diskuterades
 2. Konstaterades att det fanns en obligatorisk skola för medborgarna - grundskolan. Allt deltagande i studier/skolverksamhet efter grundskolan - fritt och frivilligt. Motivationsarbetet en viktig del för fängelsepersonalen - får dock ej bli "barnpigementalitet".
 - 3 och 4 diskuterades ej.
 5. Pågående diskussion om integration mellan arbetsdrift - skola - fritid presenterades.
Målsättningar för verksamheten diskuterades.
Begrepp som socialpedagogik - produktionspedagogik dryftades.
Personalens roller och arbetsdelning diskuterades.

-
1. I både Danmark och Sverige försöker man redan i häktet göra upp en plan baserad på den intagnes behov och förutsättningar. I Danmarks skall vistelsen på anstalten varaså väl förberedd att anstalten innan den intagne kommer dit, skall uttala sig om han/hon kan få adekvat behandling där. Man har gjort två undersökningar som visar på en statistisk signifikant skillnad vad gäller recediv för intagna med eller utan plan.
Även i Finland försöker man fånga upp de intagna på häktet, men det är svårt att nå dem då det inte finns någon "arbetsplikt" att referera till, utan den häktade har allt för lätt att smita undan. Detta fenomen återfinns även under fängelservisningen där alltför få socialarbetare blir upptagna av de ressurstarka som vill ha ännu mer. Den tyste "svage" som inte självmant söker kontakt, får inget stöd utan blir bortglömd.
I Sverige satsar man på alla nya anstalter och även i äldre anstalter på en obligatorisk introduktionsvecka för alla nyintagna. Här får man den första informationen från personalen om vad som gäller på anstalten, inte från de medintagna.

Norge har haft introduktionsfaser som man har gått ifrån, men ambitionen är att man på ett tidigt skede skall etablera kontakt med den intagne så att han/hon kan få en riktig placering på anstalten.

2. Norge:

Det är oerhört svårt att få den intagne att erkänna sitt handikapp, sin oförmåga. Det är ett stort komplex för den intagne.

Från

Finland

hörde vi att man lyckats bra med de finska zigenarna som kanske genom sin etniska folkgrupp är lättare att nå. Annars är det altför ofta de aktiva, starka som tenderar att ta hand om alla resurser.

De svaga i

Danmark

befinner sig antagligen innan arbetsdriften. Dessa vill man nå genom en "produktionspedagogik" där utbildning och produktion skall gå "hand i hand". Utbildningen blir härigenom mindre skrämmande och kanske mer naturlig, i ett verkligt sammanhang.

I Sverige

kan de allra flesta registreras genom att någon form av "testning" ofta ingår i ett obligatoriskt introduktionsprogram. Sedan är det inte alltid så lätt att motivera den läsa-skrivsvage intagne till studier. Det finns dock en "mörrot" i Sverige. De intagna med klara läs och skrivproblem får bättre betalt för deltagande i undervisning än i någon annan verksamhet. Detta förhållande lockar en del av de tveksamma. En annan effekt som den bättre betalningen har, är att den kan "rädda ansiktet" hos den intagne. Han kan till sina kamrater säga "Äsch, jag går ju där bara för att man får så bra betalt, jag behöver ju egentligen inte."

Mandag 16.09.85: "Pedagogisk utviklingsarbeid i fengsler -
omfang og muligheter"
v/underdirektør Asbjørn Langås

Referent: Gerd Rekaa

Asbjørn Langås begynte sitt foredrag med å si at, for å kunne drive et fengsel på forsvarlig måte, må den innsatte stå i sentrum for all virksomhet - med tjenestemennene som den viktigste ressurs. Tjenestemennene er miljøarbeiderne. Han sammenliknet fengslet med en pedagogisk institusjon, og dette stiller store krav til personalet.

Foredragsholderen refererte fra Reformkomiteens innstilling av 1956 (forløperen til den norske fengselsloven av 1958) hvor det bl.a. heter at fengselstjenesten er i stor utstrekning en oppdragergjerning der eksemplets makt er stor. En dyktig tjenestemann må ha evne til å komme i godt personlig forhold til innsatte og kunne skape et tillitsforhold som kan bygges videre på under og etter anstaltopholdet.

Reformkomiteen var framsynt, men vi har ikke vært flinke nok med oppfølgingen.

Arbeidet i fengslene er i det vesentlige av pedagogisk karakter, og Langås definerte ordet pedagogikk slik:

Læren om oppdragelse og undervisning.

Ordet sosialpedagogikk ble definert alternativt slik:

1. Pedagogisk retning som har utvikling til sosialt samvær til mål
2. Sosialpedagogikk har som mål å fremme kunnskap, teknikk og innstillinger som gjør elevene/innsatte skikket til å leve i samvær med andre mennesker.

Importmodellen:

Behandlingen av den innsatte skal understreke at han er en del av samfunnet. Han har rett til de støttetiltak og samfunnsmessig hjelp som andre i samfunnet får. Lengst på dette feltet har man kommet når det gjelder undervisning og opplæring. I Norge har man i 10-15 år arbeidet etter "Importmodellen" som går ut på samarbeid mellom forskjellige instanser.

I 1977 ble Rådet for Kriminalomsorgen opprettet. Det har som mål å sørge for at de innsatte - så langt råd - får samme behandling som andre norske borgere. Rådet er sammensatt av representanter for Kirke- og undervisningsdepartementet, Kommunal- og arbeidsdepartementet, LO, Norges Industriforbund, Kriminalomsorg i frihet, Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund, Helsedirektoratet, Kultur- og vitenskapsdepartementet, Norsk Fengselstjenestemannsforbund og Fengselsdirektørens forening. Dette gir forpliktende samarbeid med instanser utenom fengselsvesenet både med hensyn til kompetanse og bevilgninger, og er den eneste veien å gå, mente Langås. Det gir fengselsvesenet muligheter til å nytte langt større beløp enn hva som ellers ville ha vært tenkelig.

Undervisningstilbudenes omfang:

Når det gjelder undervisningstilbudene til de innsatte, har disse steget sterkt. I 1982 fikk 20 % av de innsatte undervisning på dagtid. 27 av 40 anstalter tilbyr de innsatte grunnskoleopplæring. 17 av disse 27 anstaltene kan i tillegg tilby videregående opplæring innen en rekke fag. Omregnet til fulle stillinger har vi 107 lærere på landsbasis i dag. Fra 01.01.86 vil Staten betale fengselsundervisningen med 100 %.

Forskning:

Det er drevet forskning på undervisning i fengsel. Prosjektet ble gjennomført av Universitetet i Trondheim og ble ledet av dr. phil. Einar Skaalvik. Det ble gjort i tilknytning til undervisning og opplæring i fengsel i Trondheim kretsfengsel. Prosjektet resulterte i boken "Skole bak murene". Her framkommer mange positive uttalelser fra de innsatte, uttalelser gitt under fengselsoppholdet og en tid etter løslatelsen. Skolen framstår som kontrast til fengslet forøvrig, og kan av den grunn være spesielt attraktiv i fengselssituasjonen. Det vil derfor kreve god tilrettelegging dersom interessen for skolearbeidet skal holdes ved like etter løslatelsen. Det trengs mellomstasjoner mellom skole i fengsel og skole ute, og det trengs langt flere frigangsplasser.

Enkelte funn fra denne undersøkelsen er helt eller delvis satt ut i livet gjennom prosjekter i dagens fengselsvesen, så som ved Ulvsnesøy, Berg kretsfengsel, Treningscenter for innsatte med rusmiddelproblemer, kontraktavdelinger, yrkesmessig attføring, skoleavdelinger utenfor fengsel osv.

Internasjonalt arbeid:

Også internasjonalt satses det i dag på opplæringssektoren innen fengselsvesenet- Europarådet har satt ned en arbeidsgruppe som skal utrede dette emnet og hvor undervisningskonsulent Henning Jørgensen fra Danmark er nordisk representant.

Belegget:

Før han gikk over til å snakke om tjenestemannsrollen, viste Langås til oversikter over belegget ved norske anstalter pr. 03.09.85 og til beleggets tiltakende skjøpeligheit bl.a. på grunn av betydelig rusmiddelbruk.

Totalt var det da 1861 innsatte.

Av disse var 1384 straffedømte, 13 botsdømte, 42 sikringsdømte og 422 varetektsinnsatte.

Aldersfordelingen var mellom

14 og 15 år:	5
16 og 17 år:	30
18 og 20 år:	147

151 utlendinger var innsatt:

540 var domfelt eller siktet for overtredelse av narkotikalovgivningen, og 324 var promilledømte.

Narkotikaproblemet i fengsel gjør arbeidet for tjenestemennene vanskelig. Periodevis kan det virke som om det er de innsatte som styrer avdelingene i enkelte anstalter. Større bemanning og en ny tjenestemannsrolle vil kunne endre på dette.

Statistikk:

Det ble videre vist statistikk over innsatte pr. 100.000 innbyggere i de nordiske land (minus Island) og ansatte pr. 100 innsatte. De siste tallene viste store variasjoner fra land til land.

Tjenestemannsrollen:

Foredragsholderen kom så med sitt personlige syn på tjenestemannsrollen, og han understreket at det ikke her var satt fram som Justisdepartementets off. syn. Han viste igjen til Reformutvalgets uttalelse om at tjeneste-

mennene må være gode identitetsfigurer, og at tjenestemannsrollen må ta utgangspunkt i fengselstjenestemennenes oppdragergjerning. Tjenestemannsrollen sett fra pedagogisk synspunkt må ta utgangspunkt i den innsattes behov, og dens innhold må kunne defineres som sosialpedagogisk arbeid (jfr. tidligere definisjon).

Avdelingene i anstaltene bør gjøres mest mulig selvstendige, og miljøets struktur bør være mest mulig lik normalsamfunnets, men det må spesielt ta hensyn til den enkeltes individuelle behov og forutsetninger. Tjenestemannen bør i kraft av sitt nærvær være formidler av holdninger, verdier, normer og kultur. Han bør være motiverende og støttende, kontrollerende og grensesettende. Tjenestemennene bør trene de innsatte ute i samfunnet med sosiale situasjoner slik at den innsatte blir bedre skikket til å makte tiden etter løslatelsen.

Avdelingstjenestens sosialpedagogiske innhold bør være:

- Observasjon
- Omsorg
- Sosial trening
- Arbeidstrening
- Formidling av normer og kultur
- Aktivisering
- Grensesetting og kontroll
- Kontaktarbeid

Observasjon:

Alt sosialpedagogisk arbeid må bygge på observasjoner og vurderinger. Den oppståtte situasjon må brukes konstruktivt og sett fra den innsattes behov.

Omsorgen

omfatter både den innsattes fysiske behov (mat, klær, søvn osv.) og hans psykiske behov (akseptering, trygghet, aktivitet). Omsorgen avhenger av den innsattes alder og behov. De innsatte må få sine behov dekket, samtidig som de får trening i å ta omsorg for seg selv.

Sosial trening

er en absolutt nødvendighet for å klare seg ute i samfunnet. Den innsatte må trenes i samvær med andre mennesker - beherske vanlige omgangsformer. Det må øves bevisst trening med dagliglivets situasjoner.

Arbeidstrening:

Den innsatte må trenes opp ikke bare i bestemte yrkesfunksjoner, men generelle arbeidssituasjoner. De må kunne forstå instruksjoner, kunne samarbeide, vise utholdenhet. Tjenestemennene må ta de innsatte med ut av anstaltene til arbeidsoppgaver ute.

Formidling av normer og kultur

avhenger av av hvordan tjenestemennenes egne holdninger praktiseres. De innsatte må få en konstruktiv fritid. Det er viktig med varierte kulturtilbud. Kultur og fritid bør sidestilles med undervisning og arbeidsdrift. De innsatte har ofte ikke lært å bruke sin fritid. De må lære å bruke fritiden for å nå et annet miljø ute.

Aktivitetsbehovet

er stort. Aktivitet gir følelse av samhørighet. Det er viktig å velge aktiviteter som den innsatte kan mestre. Han må føle at han lykkes. Fysisk fostring er et viktig ledd i helsearbeidet.

Grensesetting

er nødvendig for at et miljø skal virke tilfredsstillende. Ellers vil miljøet bli destruktivt. Det skal være et middel til å hjelpe den innsatte

til selvkontroll. Grensesetting og kontroll er et hjelpemiddel for å nå de andre målene.

Kontaktarbeid

kan og bør pålegges den av personalet som har etablert et godt forhold til den innsatte.

Konklusjon:

Utdanningen av tjenestemennene er et viktig ledd for å nå disse målene. Langås sa at tjenestemennenes oppgaver kan sidestilles med sosialarbeidere, lærere, arbeidsterapeuter, sykepleiere, og utdanningen bør være 3-årig.

Han konkluderte med å si at dersom et fengselsopphold skal bli noe utover en ren frihetsberøvelse, må det legges opp til et variert og fleksibelt system som er åpent for forandringer og forsøk som kan ta opp i seg nye synsmåter og opplegg- En slik forandring vil betinge holdningsendringer og bearbeiding av innstillinger på mange plan i systemet, og vil også kreve samarbeid mellom mange instanser.

Gruppeoppgave I - "Importmodellen"

Under det norske Stortings behandling av Kriminalmeldingen i 1980, var det tverrpolitisk enighet om at justissektoren (påtalemyndighet, politi, domstoler og fengselsvesen) alene ikke var i stand til å bekjempe kriminalitet. Skal man ha håp om å kunne løse dette samfunnsproblem må det tilstrebes et forpliktende samarbeid med andre samfunnsinstanser, organisasjoner, klubber og lag, sier Stortinget.

Hvor langt er man kommet i de respektive land på dette området?

Hvilke organisasjonsmodeller har man lyktes best med?

Gruppeoppgave 1 - "Importmodellen"

Besvarelse: Samtlige nordiske land har forpliktende samarbeid med andre samfunnsinstanser. Samarbeidet er best utbygd i forhold til skoleverket, arbeidsformidling, sosial- og helsevesen.

Undervisningen er organisert av lokale skolemyndigheter. Sverige har stort sett halvtidsstudier. Danmark har heldagsundervisning, og også kompetansegivende utdanning ("lille studenteksamen"). Finland gir undervisning på heltid ved hjelp av de kommunale kveldsskoler som kommer inn i fengslene på dagtid. I Finland får forholdsvis få (ca. 5%) av de innsatte tilbud om skolegang. Norge gir undervisning på heldag på grunnskole- og videregående skoles nivå.

Ulik praksis med hensyn til hel- og halvdags studier skyldes forskjellig vurdering når det gjelder elevenes evne til å holde ut i en undervisningssituasjon. Samtlige melder om en viss konflikt mellom arbeidsdrift og undervisning.

Mange innsatte har svært mangelfull grunnutdanning, og dette er også et fellestrekk for alle nordiske land. For øvrig er det problematisk å finne fram til de elevene som egentlig har størst behov for undervisning.

I diskusjonen ble det pekt på at undervisning integrert med arbeidsdriften kan ha mye for seg.

Arbeidsformidling tilbys innsatte på samme måte som som arbeidssøker i det fri. I Sverige går dessuten arbeidsmarkedsverket inn i anstaltene med tilbud om yrkesutdanning. I Danmark er fengslene godkjent praksissted for yrkesutdanning innenfor grafiske fag og malerfaget.

Sosial- og helsevesen: Samtlige land melder om tilfredsstillende kontakt med sosial- og helsevesen. I Finland er imidlertid samarbeidet med sosialetaten noe hemmet grunnet kapasitetsproblemer.

Samarbeid med lag og organisasjoner av forskjellige slag eksisterer i stor utstrekning i de fleste anstalter i Norden.

Gruppeoppgave II - "Anstaltklima"

I Norge synes utviklingen å gå i retning av stadig større bruk av åpne fengsler. Dette fører til at et vanskeligere og tyngre klientell blir igjen i de lukkede anstalter som får et hardere anstaltklima.

Hvilke tiltak av sosialpedagogisk karakter mener gruppen må til for å bedre på forholdene?

Gruppeoppgave II - "Anstaltsklima"

Besvarelse: Vi i vår grupp hadde ulike erfaringheter av anstaltsarbeite varfør det tog en bra stund innan vi kunde førstå varandras forslag. Jag kan inte skriva något uttømmande svar på denna fråga varfør jag bara kommer med några tips om løsningar. Før att försøka undvika en hård miljø på slutna anstalter tror vi att man måste vara mycket noga med urvalet av fångarna. Vilken social bakgrund har fången? Fører kommer missbruksproblem? Vilka kontakter har han med sine anhriga osv? Fången får inte kunna att det är en slutstation han kommer till. Når fången kommer till anstalten, skall en fadder tillsättas. Denna fadder kan vara en vårdare edyl. Frigivningsförberedelser skall påbörjas redan de första veckorna når den intagne har kommit till anstalten. Detta är av stor psykologisk betydelse, så att den intagne kan se någon framtid. Sysselsättningen på anstalten är också viktig. Skola och vanligt arbete. Vårdarna (faddrarna) bør under anstaltstiden arbete med den intagnes psykiska status. Exempelvis att kunna lære sig att ta hand om sig sjålv. Kunna tackla ensamhet. Førsøka finne alternativ till missbruk och brott. Det är stora krav vi ståller på anstaltspersonalen. Men vi tror att åven bland personalen måste gøres ett urval før att kunna klare av sitt arbete med kvalitet.

Gruppeoppgave III - "Skolevirksomhet"

Undervisning er blitt en viktig del av frihetsberøvelsens innhold.

Hvilken betydning har skolevirksomheten for samværsklimaet i anstaltene?

Kan gruppen i stikkords form nevne skolevirksomhetens positive sider og de negative?

Hva kan eventuelt gjøres bedre?

Gruppeoppgave 111 - "Skolevirksomhet"

Besvarelse: Gruppen mente disse problemstillingene ikke lenger var aktuelt å diskutere i de fleste nordiske land.

Inspektør Andersen fra Ringe i Danmark ble bedt om å orientere om beskjefligelsen av innsatte ved Ringe-fengslet.

Gruppen diskuterte deretter enhetsbetjentrollen.

Gruppeoppgave IV - "Tjenestemannsrollen"

I tjenestemannsgruppen ligger det etter manges oppfatning betydelige sosialpedagogiske ressurser som kan anvendes i arbeidet for og med de innsatte.

Har man i de respektive land lyktes i å frigjøre denne tjenestemannsressurs?

I så fall på hvilken måte?

Gruppeoppgave IV - "Tjenestemannsrollen"

Besvarelse: Danmark:

Man har i noen fengsler innført begrepet enhetsfunksjonær. Dette innebærer at betjenten deltar i arbeidet om de innsattes sosiale forhold - tilrettelegging av slike mot utgang - rådgiver og konfliktløser, medvirkning til gjennomføring av fritidsaktiviteter.

Men man legger ikke vekt på at betjentene skal drive sosialpedagogikk pr. def. Sunn fornuft med et islett av oppdragergjerning, er å foretrekke. Den innsatte ledes fram til et liv der hvor også trivialiteter er en selvfølge; ikke bare et fengselsopphold hvor de bæres fram av positive og fornøyelige aktiviteter, som er en liten del av et dagligliv utenfor murene.

Finland:

Nåværende vokterrolle er bevoktningsrolle. Behandling og resosialisering ble tatt bort. Voktermassen viser til spesialistene og vegrer seg mot forandring når nytenkning og nye rollemønstre forsøkes innført. Fra 1986 endres utdannelsestilbudet til fengselspersonalet, man går rett til 1 års skolegang, istedet for nå hvor de rekrutteres fra fengslet. Anstaltene er store, og fra politisk og bevilgende myndigheter er viljen liten til å tenke mot ombygging og nedbygging til mindre anstalter.

Sverige:

I 1973 innførtes ny kriminalomsorgslov. Som følge av loven fremkom visse endringer i tjenestemannsrollen, noe som førte til motstand fra tjenestemennenes fagforbund. Forutsetningen med å ville innføre ny lov innen kriminalomsorgen, var demokratiseringstanken, man ville delegeres/spre arbeidsoppgaver fra toppen i hierarkiet og nedover. En viss treghet i reformen resulterte i ytterligere nytenkning. Nybygging av anstalter ble igangsatt, og nye tjenestemannsroller fulgte i kjølvannet. I dette siste tiltaket har man delvis lyktes med å tilføre tjenestemannsrollen visse sosialpedagogiske aspekter, idet man f.eks. bruker fritidsledere/assistenter/vaktpersonale sammen som lærere.

Island:

Island har ca. 70/80 innsatte i sine fengsler, og behovet for "spesialister" er derfor heller lite. Det finnes en kriminalomsorgskonsulent og en psykolog ansatt ved kriminalvården. Psykologen kommer en gang i uken til riksfengslet. Forøvrig ivaretar betjentene de arbeidsoppgaver som måtte forekomme i fengslene - uten at gjennomføringen av arbeidet er ilagt sosialpedagogisk aspekt.

Gruppeoppgave V - "Sosiale ferdigheter"

Kortere arbeidstid har ført til mer fritid for folk flest. Å gi fritiden et meningsfylt innhold med ulike aktiviteter kan være problematisk for både voksne og barn. Som kjent kan fritiden være vanskelig også for mange lovbrøyttere. Det er da de fleste lovbrudd skjer. Kanskje fordi lovbrøyttere har liten erfaring i en konstruktiv bruk av fritiden.

Bør det satses mer under fengselsoppholdet med å lære de innsatte å bruke sin fritid bedre?

I så fall på hvilken måte?

Er kultur- og fritidssektoren så viktig med tanke på ettervernstiden at den bør sidestilles med arbeid og undervisning/opplæring i fengsel?

Gruppeoppgave V - "Sosiale ferdigheter"

Besvarelse: Etter en snabb kartl gning och inventering från varje land samlade vi oss till de tre konkrete fr gst llningarna:

1. Bør det satses mer under fengselsoppholdet med   lære de innsatte   bruke sin fritid bedre?

Svar: Ja! (enh tligt)

2. I så fall på hvilken måte?

Gruppen enades om att det kanskje egentligen handlar om två problemområden:

- frågan om att lære sig klare ett vardagligt liv, att lære sig hantera den "fria tiden" (utanför studier alternativt arbete), att kunna ta ansvar för sitt egne levnad utan att "st re andra"
- en fråga om att kunna erbjuda och få de intagna att delta i en organisert verksamhet.

Hur skall man kunna nå dessa problem?

I anknötning till det f rste problemet diskuterte gruppen om följande:

- målet är att ge den intagne en kompetens att kunne hantera sin "fria tid"
- kanskje etappvis ge den intagne allt st rre ansvar (frihet?) för de daglige sysslorna, att ta ansvar för att stiga opp, laga frukost/lunch/middag, tv tte sine kläder. Ta ansvar för sin egen ekonomi.

Gruppen var enig om att dette förutan i vissa projekt ligger långt fram i tiden som generell modell, men att man ändå bör ha det framför ögonen när man f r ndrer en anstalt.

För att bearbeta det andra problemet ansåg gruppen att det är mycket väsentligt att få hela personalen aktiv.  r inte personalen aktiv, så kan vi inte f rv nte oss att de intagna skall engagera sig. Dessutom måste man arbeite för att skapa ett tillitsfullt klimaat mellom intagna och personal.

3. Er kultur- og fritidssektoren så viktig med tanke på ettervernstiden at den b r sidestilles med arbeide og undervisning/oppl ring i fengsel?

Jo, det borde vara så, men vi  r ikke där i dag (gäller alle nordiske länder, kanskje i ulike hög grad)

Skulle man likst lle fritidsaktiviteter med arbeide og studier, så skulle man ogs a vara beredt att erbjuda dessa aktiviteter på sådan tidpunkt på dagen att den intagne kunde tillgodog ra sig den. F r många intagna skulle detta betyde "under arbetstid". På kv llen er han/hon så tr tt på grund av d lig kondisjon, ovana vid enformigt arbeide m.m att aktiviteter på kv llen ikke kan tillgodog ras.

Mandag 16.09.85 - Aktuelle problemer og videre utvikling ved skoledriften i fengsler.

Referent: Gerd Rekaa

Fra DANMARK innledet Arne Ougaard.

Han begynte med å si at inntrykket i den danske delegasjonen var at Danmark ikke er beredt til å kjøpe sosialpedagogiske tjenester.

Fangene oppholder seg gjennomsnittlig 6 mndr. i fengsel. Det er ikke mulig på så kort tid å løse en oppgave som samfunnet har brukt mange år på å forsøke å løse.

Godt halvparten av dem som sitter i fengsel, lever av sosialhjelp ved innsettingen. 25% av de innsatte har ikke avsluttet grunnskole kombinert med manglende tilknytning til arbeidsmarkedet. Bare en liten del har direkte kontakt med arbeidslivet.

Det viser seg at av de 20% av alle danske innsatte som tar del i undervisningen, har mange god skolebakgrunn.

En skisse går ut på at man

1. beholder skolen i fengsler, men gir andre tilbud til innsatte som har undervisningsbehov
2. gir tilbud om kombinert undervisning og produksjon
3. forandrer den nåværende arbeidsdriften, slik at det stilles større krav til økonomivirksomheten. Den må være utgiftsnøytral. Arbeidslederne bør i videre utstrekning delta i undervisningen.

Det bør også legges opp til nye tanker når det gjelder fritidsbeskjeftigelsen. Noe er allerede gjort i så måte.

De innsatte har lengre fritid enn folk flest ute fordi de ikke selv lager mat, vasker klær osv. Fangene bør inn i et system som tvinger dem til å nytte tiden utenom arbeidslivet på samme måte som folk i samfunnet ute.

De bør tvinges til å utføre en del praktisk arbeid som er nødvendig for deres eksistens, slik at behovet for fritidsaktiviteter ikke blir større enn for folk flest.

Ougaard la også frem ideer om et nytt lønssystem med evt. forskjellige former for bonuspremiering - dette bl.a. for å begrense avbrytelser i arbeidstiden/undervisningen (fremstillinger, besøk osv.) og for å unngå lønnsstap for innsatte som deltar i undervisning.

Fra FINNLAND innledet Raija Järvenpää-Nyström.
Hun hevdet at det største problemet i Finnland er at de der har alt for store og gamle anstalter og for lite personale. De har lite ressurser å bruke på utdanning. Det er derfor de mest motiverte innsatte som får mest hjelp. For å få mest mulig ut av små ressurser, arbeider de innsatte i grupper, og innen gruppene må hvert individ tre støttende til. Det vil si at de ressurssterke må hjelpe de svake. Videre er nå kveldsskolen tatt i bruk i fengselsundervisningen. Dette er en slags importmodell. Det offentlige dekker ikke 100% av utgiftene ved undervisningen, og det vil derfor bli forskjellsbehandling fra kommune til kommune.

Fra ISLAND orienterte Thorsteinn Jonsson:
I Island er det ikke store utdanningstilbud for de innsatte. Bare i ett fengsel (med 58 plasser) gis det tilbud om opplæring, og det er ansatt 1 lærer. Ansvaret for utdanning ble for 2-3 år siden overført til yrkesskolen i Selfoss 1,5 mil fra fengselet. 5-6 benytter seg av muligheten til utdanning. Det er de langtidsinnsatte som først og fremst benytter seg av tilbudet. Ofte er behovet for de innsatte på et meget lavt nivå, d.v.s. de har liten utdanning fra før.

Noen få ønsker, og har mulighet for, videre utdanning. De har nå fått mulighet til å gå på vanlig skole. Dette har møtt motforestillinger hos lokalbefolkningen. Man prøver å løse problemene etterhvert som de kommer, men utviklingen går langsomt.

Fra SVERIGE redegjorde Svenolov Svensson.

I Sverige sier loven at alle som har behov for utdanning kan få undervisning så sant det kan ordnes. Ved meget korte soningstider kan lite gjøres. Det er ikke ressurser nok, og det må prioriteringer til. Og først og fremst får de hjelp som har størst behov, d.v.s. de som har liten grunntutdanning fra før. I Sverige forsøker man bevisst å finne fram til de svakeste og motivere disse til opplæring.

En annen gruppe som bør hjelpes, er de som har behov for yrkesrettet utdanning. Det viktigste er å få et papir på avsluttet utdanning (påbegynt-gjennomført-avsluttet).

Sverige har pr. i dag knapt 4.000 innsatte. Av disse er ca. 1.000 under utdanning - 70% i grunntutdanning (årskurs 1-9). Resten i yrkesutdanning, gymnas eller annen studievirksomhet.

Det er sjelden at de innsatte bruker hele dagen til undervisning. Det mest alminnelige er deltidsstudier/deltidsarbeid.

I Sverige benytter man også Importmodellen. Iflg. loven er det ikke mulig å bygge opp egen utdanningsvirksomhet innen fengslene. Det må samarbeides med skoletilbud ute i samfunnet. Lærerne tar med impulser utenfra ved undervisning i anstaltene.

Den påbegynte utdanningen blir ofte ikke gjennomført på grunn av kort soningstid, flytting til annen anstalt osv. Man må finne fram til et system der man binder sammen utdanningen fra anstalt til anstalt og fra anstalt til samfunnet ute. Videre er det ønske om å gi de innsatte et papir som viser hvilken utdanning som er påbegynt og evt. gjennomført, slik at man ved senere behov kan fortsette på påbegynt utdanning.

Ellers er det i Sverige ønske om å prioritere yrkesutdanningen - gjerne gjennom korte kurs som man har sjanse til å gjennomføre og avslutte. En annen form kan være korte kurs direkte integrert med arbeidssituasjonen.

Ann Egnes Hansen redegjorde fra NORGE

Hun tok utgangspunkt i at mange sitter i anstaltene uten beskjeftigelse. Det er et tankekors at det er en større prosent som er ubeskjeftiget enn de som er i undervisning. Det arbeides i Norge med et prosjekt for skrive- og lesesvake voksne. Det skal forsøkes å gjøre dette problemet alminnelig kjent, slik at de innsatte ikke behøver å føle seg spesielt "dumme" ved å få en slik grunnopplæring.

Man prøver å utvide antall oppfølgingsklasser etter soning, slik at innsatte kan fullføre utdanningen. Det finnes slike klasser 10 steder i landet. Videre må en elev som overføres til en ny anstalt, få fortrinnsrett til å fortsette opplæringen han har påbegynt. Lærerne fra de forskjellige anstaltene må samarbeide på dette punktet.

Ved enkelte anstalter blir det nå tilbud om bo-treningskurs. Disse er meget populære. De er ikke kompetansegivende utover som valgfag i grunnskolen.

Ellers ønsker man i Norge flere timer til sosialpedagogiske tiltak slik at man bl.a. kan gå rundt i cellene for å informere om tilbudene, og legge plan for opplæringen under oppholdet og etter løslatelsen. Og det er ønske om bedre tverrfaglig samarbeid.

Ellers tror man at det er gjennom opplæring i arbeidsdriften man kan gjøre mest. Her er det forskjellige modeller som blir utprøvet, bl.a. kompetansegivende praksis i arbeidsdriften, integrering yrkesskole/arbeidsdrift, kortkurs som yrkesskolen arrangerer hvorefter de innsatte går over til praksis i arbeidsdriften, og veksling mellom arbeid og skole. En annen modell innebærer at yrkesskolen "kjøper" tjenester av fengslets arbeidsdrift, d.v.s. at all praksis foregår i regi av verksbetjentene mens yrkesskolen organiserer teorien.

Videre gis det tilbud om opplæring i fritiden, bl.a. håndarbeidskurs, kroppsøvingskurs o.l. som går som valgfag til grunnskolen.

Tirsdag 17.09.85: Presentasjon av to prosjekter i norsk fengselsvesen.
1. Bergen kretsfengsel avd. Osterøy
v/underdirektør Lars Skaalnes og konsulent
Marit Tresselt, Rådet for videregående opplæring.

Referent: Gerd Rekaa

Ulvsnæsøy ligger i Osterøy kommune, ca. 30 minutter med tog fra Bergen. På Ulvsnæsøy er det 25 innsatte - tallet utvides i disse dager til 29 - og det er 27 ansatte - derav 4 i båtførertjenesten.

Skaalnes begynte med å si at man gjennom Forsøksrådet for skoleverket har fått mulighet til bedre dokumentasjon enn hva som ellers hadde vært mulig. Det ble så gjennom lysbilder presentert diverse trykte utredninger og orienteringer om prosjektet. Det ble også vist en rekke bilder fra selve anlegget på øya og fra arbeidsdriften, undervisningen og fritidslivet.

Arbeidet med løslatingen er det overordnede mål for prosjektet. Ved overføring til Ulvsnæsøy blir det satt opp en løslatingsplan for den enkelte, og disse planene er grunnlaget for det daglige liv. Arbeidet fram mot løslating er hovedtemaet. Løslatingsplanene skal forberede løslatingen, og det er et hovedpoeng at den innsatte selv lager sin plan og forplikter seg på denne. Planene omfatter følgende 8 temaer:

1. Bosted/boforhold/familiesituasjon
2. Skole/utdanning
3. Arbeid
4. Økonomi (forsørgelsesbyrde, gjeld, inntekt osv.)
5. Hobbyer og særlige interesser
6. Kontakter (enkeltpersoner, trygdekontor, sosialkontor, foreninger osv.)
7. Fysisk og psykisk helse
8. Formelle dokumenter (skolevitnemål, attester osv.)

Målet for prosjektet er å søke å inngå avtale med instanser utenfor fengslet, så som arbeidskraftmyndigheter, organisasjoner, lag og enkeltpersoner med tanke på å få den innsatte tilbake til samfunnet.

Skaalnes tok så opp spørsmålet om hvor prosjektet står i det kriminalpolitiske bildet. Stortingets justiskomite har vært på besøk og ga klart uttrykk for at de syntes dette er rett veg. Justisministeren har gitt uforbeholden støtte for det arbeidet som utføres og har gitt uttrykk for at dette er en modell det skal bygges videre på.

Det har også stadig vært besøk fra lokale instanser. På denne måten er publikum med. De får forståelsen for mennesket bak lovbruddet. Det er lett å få kontakt med instanser på det lokale plan - skoler, idrettslag, sangkor osv. De innsatte får frigang til eget fotballag, til øvelse i eget sangkor.

Ulvsnæsøy er et åpent fengsel på to måter:

- Det er et fengsel uten gjerder
- Det er et grenseløst samarbeid med instanser utenfor.

Straffen for et lovbrudd er selve frihetsberøvelsen. Den innsatte kan føle frihetsberøvelsen sterkere jo friere han har det. Aktiviteten er et klart og bevisst motstykke til sløvheten.

Ved et slikt åpent fengsel foregår soningen under avtale. Det forutsetter tillit og ansvar. Det inngås utallige avtaler daglig -

avtaler om f.eks. reise til Bergen og retur etter besøk på kontorer, på skole o.l. Bare 2 ganger har det skjedd at noen ikke har kommet tilbake etter en slik tur. 99% av avtalene holdes. I utgangspunktet er dette ikke pålitelige avtalepartnere - heller motsatt. Mange i våre fengsler lever under mistenkeliggjøring. På Ulvsnesøy er poenget å finne fram til det "skikkelige" i den innsatte, bruke det, gi det anerkjennelse og få den innatte selv til å bruke det.

Når det gjelder den praktiske delen av prosjektet, så lever de innatte et tilnærmet familieliv i egne boliger/leiligheter - 4-5 i hver bolig med felles stue og kjøkken, og med egen hybel for hver enkelt. Dette er en viktig del av gjenreisningsarbeidet.

På Ulvsnesøy opplevdes uniformen som meningsløs, og som en hindring. De ansatte har derfor enstemmig bedt om å få slippe å bruke uniform. Ved konflikter forsøker tjenestemenn og innsatte i fellesskap å finne fram til løsninger. Foredragsholderen mente imidlertid at det her skorter på tjenestemennenes kunnskaper. Han ønsket at de må få mer undervisning bl.a. i bearbeiding av konflikter.

Skaalnes sa videre at skoletilbudet i fengsel skyter over mål. Mange av de innsatte har grunnleggende pedagogiske problemer. Han mente at vi må begrense ambisjonene og bearbeide problemene der de er. Man må først og fremst gi dem grunnleggende utdanning som i neste omgang kan gjøre dem skikket til å ta imot videre utdanning. En kombinasjon av skole og arbeid vil være det beste.

Når det gjelder arbeidsdriften, sa Skaalnes at de naturlige forutsetningene på Ulvsnesøy må utnyttes. Utgangspunktet er ungdom med liten eller ingen arbeidserfaring. Arbeidslederne må skoleres til å makte å formidle til de innsatte gleden ved arbeidet, stoltheten av det ferdige produkt.

På Ulvsnesøy får de innsatte en fengselsbetjent eller verksbetjent som sin spesielle kontakt - fadder. Alle lykkes ikke like godt. Dette avhenger egne o innsattes forutsetninger. Det bør imidlertid bli en differensiering i utdanningen av tjenestemenn, for det er stor forskjell på å arbeide i åpen og lukket anstalt.

I spørreundersøringen etter foredraget ble det opplyst at døgnkostnaden ligger på ca. 560 kroner.

Klientelet velges ut av rådet for prosjektet. Utvelgelsen foretas ut fra motivasjon hos den innsatte, de bør helst være fra Bergen-distriktet, gjenstående straffetid er mellom 60 dager og 2 år. Gjennomsnittsalderen ligger på 20-22 år.

Når kontrakt brytes, tilbakeføres den innsatte til lukket fengsel. Han kan bli vurdert tilbakeført til Ulvsnesøy senere.

Tirsdag 17.09: 2. Treningssentre for innsatte med stoffproblemer
v/idrettskonsulent Rune Strand, Kriminalomsorgsavdelingen

Referent: Gerd Rekaa

Bakgrunnen for opprettelsen av treningssenteret er "Aksjonsplanen mot narkotikaproblemet", oppført i statsbudsjettet for 1983.

Rune Strand åpnet med å si at idrett er et betydningsfullt middel til rehabilitering av innsatte.

Fysisk trening er i denne forbindelse et positivt virkemiddel, ikke bare tidtrøyte. Fysisk trening har også helsemessige påvirkninger, både fysisk og psykisk. Ved fysisk trening dekkes behov for

fysisk aktivitet/kroppsbevegelse
Sosial kontakt/tilhørighet
variasjon
trygghet
mestring/selvtillit

Formålet er å styrke den innsattes fysiske kapasitet. Det er både et idrettslig og et sosialt mål. Det idrettslige går på ferdigheter, kunnskaper og holdninger. Det sosiale mål legger vekt på å få grupper til å arbeide sammen og til å bedre forholdet mellom innsatte og ansatte.

Den første tiden - fra høsten 1983 til januar 1985 - har vært en prosjektperiode med 4 fengsler involvert (store anstalter i Oslo-området). Fra 1985 er virksomheten utvidet til å gjelde 6 anstalter med Trondheim kretsfengsel og Berg kretsfengsel i tillegg til de opprinnelige. Pr. i dag har omlag 200 vært med i prosjektet.

Administrasjonen besto i starten av en prosjektleder, to idrettsfaglige ledere fra Norges Idrettshøyskole og to fengselsbetjenter. Organisasjonsformen er senere noe endret. Fra 1985 nyttes slik organisasjonsform: Administrativ leder (fritidsleder), idrettsfaglig leder og 2-3 tjenestemenn.. Den enkelte anstalt er ansvarlig for gjennomføringen. Det er viktig med et samspill mellom personene som er engasjert, og det er viktig med et tverrfaglig samarbeid innen anstalten (administrasjonsleder - undervisning - arbeidsdrift). Det er videre viktig med samarbeid med organisasjoner ute, så som Norges Idrettshøyskole, Røde Kors, forsvaret, skoler, leirskoler o.s.v.

Den praktiske gjennomføringen deles inn i 3 perioder: fortrening - treningsleir - oppfølging. I fortreeningen trenes 2 timer 3 ganger pr. uke - en dag pr. uke trener man utenfor anstaltens område. Disse forberedelsene går over 4 uker. Treningsleiren blir lagt over 5-6 dager. Dette er funnet mest hensiktsmessig ut fra økonomiske og praktiske vurderinger. Som leirsted er nyttet forskjellige militære anlegg, leirskoler samt Haus Sachsen i Kongsberg. Timeplanene for selve kurset er endret noe etter hvert som man har fått mer erfaring. Oppfølgingsperioden er på 4 uker med fellestrening. Strand ønsket imidlertid at dette oppfølgingsarbeidet må bli bedre.

Kostnadene med et leiropphold vil variere. Foredragsholderen viste et økonomisk oppsett for gjennomføringen av 6 dagers opphold i 1984 som kom på i alt kr. 7.000,- Opphold har imidlertid vært gjennomført for 4.000 kroner. Leirskoletillegg og evt. vikarutgifter og overtid for tjenestemennene kommer i tillegg. Det er realistisk å tro at hvert kurs vil komme på i alt ca. 25.-35.000 kroner.

Resultatene har vist en positiv utvikling med hensyn til fysisk kapasitet og utholdenhet. De innsatte har vist at de kan gjennomføre et slikt opplegg. De innsatte har fylt ut egenrederings skjemaer i forbindelse med gjennomføringen av slike kurs. Også her synes resultatene å være positive. Observasjoner gjort av idrettsfaglige ledere peker også mot positive resultater.

Når det gjelder negative faktorer, tok Strand opp spørsmålet om det er riktig å satse så store ressurser på forholdsvis få innsatte.

I spørreunde etter foredraget, ble det opplyst at kursene utlyses internt i anstaltene. Deltakerne tas ut av direktørene i samarbeid med fritidsleder og de berørte tjenestemenn etter søknad fra de innsatte. Deltakerne må ha sonet 1/3 av straffen og ha gjennomført minst en ordinær permisjon. De fleste deltakerne er langtidsdømte i aldersgruppen 20 - 30 år.

Det har forekommet svikt blant deltakerne i form av alkohol og forsøk på rømming. Disse blir sendt tilbake til anstalten.

Tirsdag 17.09: Passe pine?
Foredrag v/professor Nils Christie

Professor Nils Christie tok utgangspunkt i betraktninger om livet og teatret fordi livet kan sees på som teater - og teater som livet. Han ville vurdere kontrollsystemet og kriminalitet sett fra en teaterkritikers side - han ville se på strafferettssystemet som om det var et skuespill.

Først stilte han opp 5 kriterier for hva som kan sies å være godt teater:

1. Universalitet
Noen temaer i kunsten og litteraturen synes å være felles for alle mennesker til alle tider, temaene er slik at vi alle kan kjenne oss igjen i hendelsene.
2. Verdivalg
Et godt skuespill reflekterer fundamentale verdier, men kompliserer samtidig oppfatningen av verdiene ved å eksponere oss for moralske dilemmaer.
3. "Dyphet"
Et godt stykke åpner for nye tolkninger, skaper nye strukturer som leder oss bak den vanlige måten å se fenomenene på.
4. Tvetydighet
God litteratur får oss til å tenke videre, fordi det ofte er så uklart hva som egentlig blir sagt. Den store litteraturen åpner sinnene våre i stedet for å lukke dem, skaper tvil i stedet for visshet, den orienterer oss ikke mot svar, løsninger. Den kompliserer verden, den forenkler ikke.
5. Estetiske kvaliteter
Budskapet ligger i hendelsene.

Som en negasjon av disse fem positive kriteriene satte Nils Christie opp to egenskaper ved dårlig litteratur:

1. Den typiske nyttelitteraturen,
litteraturen som har gyldighet her og nå og som fort blir glemt.
2. Den typiske agitasjonslitteraturen
Den som kommer med klare atferdsdirektiver.

Med dette som bakgrunn fremla Nils Christie sin teateranmeldelse av strafferettsvesenet, og han tok som sitt utgangspunkt at det er et dårlig skuespill vi har for oss. Det er dårlig sammenlignet med det Ibsen og Shakespeare skrev, og det er dårlig sammenlignet med seg selv i historisk perspektiv.

En sentral forklaring på hvorfor det er så dårlig, er at det er så ekstremt orientert omkring hva som er nyttig. Skuespillet er bygget opp for å nå bestemte, statlig definerte mål.

At skuespillet er så ekstremt nytteorientert, skaper en rekke problemer. Nils Christie fremhevet tre:

1. Det blir dagens teater og ikke århundrets.
Nyttepreget i strafferettssystemet presser oppmerksomheten over til de dagsaktuelle problemer, som f.eks. trafikk på veier eller trafikk med stoffer eller uberettiget tilegnelse av eiendom.
2. Det er et skuespill med enorme overforenklinger.
Når formålet er statsnytt, er det klart at domstolene må gi klare budskap. Domstolene kan ikke bli brukt som arenaer for å uttrykke tvil eller arenaer for en helt reell og åpen moralsk debatt om hvordan tingene er og burde være. Handlingen, kriminaliteten, blir plassert

i sentrum sammen med handlingens konsekvenser, den straff som må utmåles som følge av handlingen.

Men dette er uinteressant i forhold til situasjonen i dens totale kompleksitet.

Hva med hvorfor mennesker gjør som de gjør, hva med all den dramatiske kompleksitet som vi finner bak nesten hvert eneste rettsstilfelle hvis vi ser på alle de andre sidene enn akkurat handlingen og spørsmålet om straff.

3. Skuespillet viser oss et fremmed landskap. Hovedrettskapen i det strafferettslige kontrollsystem er tilsiktet bruk av pine. I et samfunn som vanligvis er orientert mot pine-reduksjon, virker det fremmed å komme inn i et system hvor alt er satt på hodet, og hvor tilsiktet påførelse av lidelse blir det viktigste middel for å nå visse mål.

Nils Christie hevdet videre at det som skjer i rettsvesenet kommer på en måte enda lenger fra vår vanlige moralske tankegang - det vanlige landskapet - når vi observerer at pinepåføringens formål ikke først og fremst gjelder den person som mottar pinen, men hans medmennesker. A blir straffet for å holde alle andre på den smale sti. Det blir sattdig vekk fremhevet i domstoler og strafferettslige tekster som det sentrale formål med hele virksomheten.

Nils Christie stilte så spørsmålet om hva som er passelig mengde pine, og hevdet at hvis vi skulle prøve å snakke om det, må vi ikke spørre om hva som er nyttig, men om hva som er sant. Hva ville være en ærlig representasjon av oss selv hvis vi så oss selv på scenen? Hvilke typer arrangementer ville få oss til å føle som om vi var i et landskap som var vårt eget, blir spørsmålet Nils Christie vil stille til et strafferettslig system.

Han viste i den forbindelse til de amerikanske idealer for kriminalitetskontroll med fangetall 7-8 ganger våre, og til Hans von Hofers utsagn om at hvis svenskene i dag skulle reagert på vinningskriminalitet på samme måte som i 1920-årene, ville man antakelig hatt et fangetall 6 ganger det nåværende.

Nils Christie viste til undersøkelser som tyder på at reaksjonssystemet ikke har noen særlig virkning. Hans von Hofer har i en analyse av den svenske historiske statistikken påvist at man i perioder med enormt strenge straffer hadde fantastiske kriminalitetsrater, mens i andre perioder var forholdet det helt motsatte.

Nils Christie oppfordret derfor til at man i den kriminalpolitiske debatten prøver å løse seg fra den troen at det man gjør, har helt presise virkninger på den kriminalitet som forekommer. Vi bør heller ta det motsatte utgangspunkt i straffedebatten, og spørre hvor mye pine vi finner moralsk akseptabelt å administrere i vårt samfunn, og så heller diskutere fordelingen av den.

Nils Christie mente det ville være befriende å komme bort fra den tanke at det vi gjør har virkninger. Vi bør heller stå fritt til å si at det vi gjør, er moralske uttrykk for det er og vil være. Et strafferettssystem som er fiksert på nytte, kan ikke bli brukt til å skape forståelse for hvorfor mennesker handler som de gjør og hvorfor samfunnet er som det er.

Man bør også forsøke å knytte strafferettsinstitusjonen nærmere til den alminnelige kulturen, for derved å motvirke den tendens et spesialsystem får til å påtvinge resten av samfunnet sin definisjon av hva som er et

problem og hva som bør gjøres med problemet.
Som eksempler på dette trakk Nils Christie fram narkotikaproblemet
i forhold til alkoholproblemet, og det faktum at residivister straffes
strengere enn førstegangsforbrytere.

Folk som arbeider i strafferettssystemet bør handle som om de står på scenen og
prøve å tilrettelegge straffesystemet slik at det blir godt teater.
Jobben bør være å eksponere verdidilemmaer i samfunnet.

Onsdag 18.09: Ekskursjoner

Det ble arrangert ekskursjoner til følgende steder:

Havnøy
Sandefjord og Berg kretsfengsler
Arendal kretsfengsels skogsforlegning
Haus-Sachsen, Kongsberg

EKSKURSJON NR. 1 - HAVNØYPROSJEKTET.

kl. 0930 Avreise hotell Wassilioff.
1030 Ankomst Havnøy.
Omvisning og samtaler med ansatte i prosjektet.
1230 Lunsj.
1400 Avreise Havnøy med "Udvaar".
1700 Ankomst Stavern.

DELTAKERE:

Aimo Myllylä
Aila Gorski
Anna Katrina Grønholm
Peter Nilsson
Kaj Raundrup
Aud Jensen
Thorsteinn A. Jonsson
Ronny Sjølund

EKSKURSJON NR. 2 - SANDEFJORD OG BERG KRETSEFENGSLER.

kl. 0930	Avreise hotell Wassilioff.
1000	Ankomst Sandefjord kretsfengsel. Omvisning og samtaler med ansatte i fengslet.
1130	Avreise Sandefjord kretsfengsel.
1200	Ankomst Berg kretsfengsel. Omvisning på Grunnskolen og samtale med rektor
1300	Lunsj på Yrkesskolen (-kokk).
1400	Omvisning på Yrkesskolen og samtale med lærerne.
1500	Omvisning i fengslet og samtale med sosial- sekretær.
1630	Avreise Berg.
1730	Ankomst Stavern.

DELTAKERE:

Raija Järvenpää-Nyström
Anne Hujala
Leif Johanson
Arne Ougaard
Svenolov Svensson
Gunnar Kristensen
Orla Christiansen
Erik Andersen

EKSKURSJON NR. 3 - ARENDAL KRETSFENGSELS SKOGSFORLEGNING.

k1. 0930	Avreise hotell Wassilioff.
1230	Ankomst skogsforlegningen. Omvisning og samtaler med innsatte og ansatte. Det vil bli servert lunsj.
1530	Avreise skogsforlegningen.
1830	Ankomst Stavern.

DELTAKERE:

Arvid Hagseth
Markko Reitto
Hans T. Skaug
Heikki Mattika
Kalevi Heimo

EKSKURSJON NR. 4 - HAUS-SACHSEN PROSJEKTET.

kl. 0915	Avreise hotell Wassilioff.
1030	Ankomst Kongsberg (Heistadmoen).
1130	Avreise Kongsberg.
1200	Ankomst Sachsen.
1330	Lunsj på Knutehytta.
1530	Avreise Knutehytta.
1700	Ankomst Stavern.

DELTAKERE:

Frede Clausen
Reine Petterson
Ulla-Lena Lewin
Asbjørn Roald
Bjørk Bjarkadottir

Torsdag 19.09.85: Kriminalpolitiske utviklingstrekk i Norge.
Presentasjon av Straffelovkommisjonens arbeid
v/byråsjef Frode Sulland

Referent: Gerd Rekan

Byråsjef Frode Sulland er byråsjef i Justisdepartementet og leder av Straffelovkommisjonens sekretariat. Han var bedt om å møte i stedet for universitetslektor Svein Slettan som hadde sykdomsforfall.

Straffelovkommisjonen ble nedsatt i 1980, og i mandatet for kommisjonen heter det bl.a. at den gis i oppdrag å lage utkast til ny straffelov. Det forutsettes at utkastet omfatter både alminnelige bestemmelser og straffbarhetsvilkår og reaksjoner, og de enkelte straffebud.

Kommisjonens første delutredning fra 1983 trekker opp rammene for det videre arbeid innen det mandat som var trukket opp. Den omfatter dermed særlig det lovgivningsmessige reformarbeidet. Foredragsholderen ønsket ut fra forsamlingens sammensetning særlig å konsentrere seg om reaksjonssystemet. En god del kriminalpolitiske reformspørsmål ville dermed ikke bli behandlet. På grunn av den korte tid til forberedelse håpet Sulland likevel at avgrensningen kunne unnskyldes.

Straffelovkommisjonens formann er professor Anders Bratholm. Forøvrig har den 6 medlemmer sentralt plassert i strafferettspleien i Norge. Sekretariatet består av 2 heltidsansatte. Bakgrunnen for at Straffelovkommisjonen ble oppnevnt er at den någjeldende straffeloven er fra 1902. Det har skjedd betydelige endringer i samfunnsstrukturen siden den gang. Dette har også ført til et endret kriminalitetsbilde, med bl.a. mer utbredt økonomisk kriminalitet, mange trafikkskader, forurensning og ikke minst en omfattende narkotikakriminalitet. På siden av Straffeloven har man derfor hatt omfattende reguleringslovgivning med tilhørende straffebud spredd rundt i lovgivningen. Det ble i kommisjonens mandat pekt på behovet for å se de ulike regler i sammenheng og sørge for en rettferdig avveining av de ulike lovbrudd mot hverandre.

Etter at den første delutredningen ble avgitt, har kommisjonen arbeidet med utforming av konkrete lovbestemmelser. Kommisjonen har også benyttet seg av underutvalg, og ett av disse står bak delutredning II som omhandler straffelovgivningens stedlige virkeområde. Kommisjonen har ikke tatt stilling til når den vil framlegge sin neste innstilling, og om man vil vente til største delen av forslaget til ny straffelov kan framlegges samlet.

Når det gjelder de konkrete lovforslag Straffelovkommisjonen har framlagt, har den selv uttalt at to av disse burde gjennomføres raskt - før forslaget til ny straffelov foreligger. Det ene forslaget gjelder senking av minstepstraffen, og det andre en heving av den kriminelle lavalder.

Før han kom inn på disse forslagene, redegjorde Sulland for Straffelovkommisjonens generelle syn på bruk av fengselsstraff. Kommisjonen hevder at fengselsstraff er et særlig alvorlig inngrep overfor lovbrysteren. Fengselsstraffen har en rekke utilsiktede uheldige virkninger. En tingslet vil bl.a. ofte få problemer med sosial tilpasning etter løslatelsen. Virkningene av et fengselsopphold rammer både den straffedømte selv og hans familie. En annen negativ virkning av et fengselsopphold er faren for uheldig påvirkning fra andre innsatte. Foreliggende forskningsresultater tyder dessuten på at fengselsstraffen har liten evne til å bringe lovbrysteren inn i en lovlydig tilværelse. Og bruk av fengselsstraff er svært dyrt for samfunnet. Men bl.a. hensynet til samfunnsborgerens trygghet og allmennpreventive hensyn gjør at Straffelovkommisjonens har uttalt at det ikke er grunnlag for noen drastisk reduksjon av bruken av fengselsstraff.

En viss reduksjon bør imidlertid vurderes, i tråd med utviklingen i de fleste vestlige land. Straffelovkommisjonen presiserer at fengselsvesenets plass-problemer ikke bør være noe argument i vurderingen av bruk av fengselsstraff.

Når det gjaldt det konkrete forslaget om å redusere minimumsstraffen fra 21 til 14 dager, ville dette være i samsvar med de rådende tendenser i de andre nordiske land. En slik reduksjon vil gjøre det mulig å nyansere straffeutmålingen. Ikke minst i promillesaker kan det være behov for dette. Straffelovkommisjonen har bemerkt at det trolig innenfor visse grenser er straffens art mer enn dens lengde som er avgjørende for allmennprevensjonen. Justisdepartementet fulgte opp forslaget. Stortinget vedtok en reduksjon av minstestraften, men ikke i promillesaker. Dermed fikk reglene om minstestraften en helt annen utforming enn kommisjonen hadde tenkt seg. Straffelovkommisjonen vil i sitt forslag til ny straffelov fastholde at det bør være et generelt minimum på 14 dager.

Samtidig med forslag om redusert minstestraft foreslo Justisdepartementet at det bør være generell adgang til å kombinere fengsel og bot. Dette forslaget er vedtatt av Stortinget, og begge endringene har nå trådt i kraft.

En heving av den kriminelle lavalder ble første gang fremmet i 1953. Begrunnelsen var da som nå at skadevirkningene ved et fengselsopphold er særdeles store for barn, og at man burde tilstrebe nordisk rettsenhet. Kommisjonen tilføyde i delutredning I at det i allfall foreløpig ikke vil være riktig å innføre 16 års grense for bruk av fengsel. Nå foreligger imidlertid innstilling fra et prøveprosjekt for å vurdere om man kan holde alle under 16 år ute av fengsel - Buskerudprosjektet. Gjennom ulike tiltak har prosjektet vist at det kan skapes et alternativ til fengsling av ungdom under 16 år. På bakgrunn av dette har Straffelovkommisjonen rettet en henvendelse til Justisdepartementet for å fremskynde en reform, men det er fortsatt ikke mulig å si noe om når den kriminelle lavalder blir hevet i Norge.

Straffelovkommisjonen har også i sin delutredning I fremmet en rekke reformforslag når det gjelder andre straffarter enn fengsel. Når det gjelder bøtestraften som reaksjon, la Straffelovkommisjonen en tilingt ved undersøkelse tyder på at bøter kan være bedre egnet enn ubetinget fengsel i individualpreventivt henseende. I en viss grad bør derfor ubetinget fengsel kunne erstattes med bøter, f.eks. i promillesaker, men også i andre saker hvor det ikke er grov eller profesjonell kriminalitet.

I delutredning I sier kommisjonen om utmålingen av bøter at meget kan tale for å innføre dagbottsystemet på visse områder. Formålet med dette er at bøtene avpasses bedre etter den enkeltes betalingssevne. Kommisjonen har senere kommet til at det kan reises en rekke innvendinger mot dette dagbottsystemet, og vil trolig forkaste det.

Når det gjelder inndrivningen av ilagte bøter, har kommisjonen kommet med en rekke forslag til endringer. Forutsetningen for at bøteleggingen skal ha riktig virkning, er at den blir betalt. I dag er det påtalemyndigheten som står for inndrivningen. Et mulig alternativ er at dette blir overlagt skattefogden etter mønster fra Sverige. Et slikt forslag blir trolig fremmet av Straffelovkommisjonen.

Når det gjelder den subsidiære fengselsstraff, er ordningen i dag at denne sones hvis boten ikke blir betalt. I delutredning I er Straffelovkommisjonen stemt for at denne ordningen i prinsippet beholdes, men den vil la domstolene avgjøre spørsmålet om fullbyrdelse. D.v.s. at hvis boten ikke betales, skal saken inn for domstolen igjen som på dette tidspunkt bestemmer lengden av den subsidiære fengselsstraff og om soning skal

skje. Domstolene vil da få en økt arbeidsbyrde, men formodentlig kommer man fram til at dette ikke kan være avgjørende i og med at antall bøtesonere heller ikke i dag er særlig høyt. Kommisjonen vil også vurdere nærmere hvilke vilkår som bør stilles for at soning skal skje. Det er imidlertid pr. i dag ikke mulig å si hva Straffelovkommisjonen kommer til å feste seg ved.

Reglene når det fjelder betinget dom, ble revidert i 1981, og kommisjonen foreslår derfor bare mindre endringer. Det er tilstrebet tilnærmet nordisk likhet når det gjelder reglene om prøveløslatelse, ved at minstetiden nå er redusert til 2 mndr. Som en konsekvens av denne lovendring oppsto spørsmålet om reglene for adgangen til deldom (delvis ubetinget, delvis betinget) burde endres. Man har ment at det vil medføre praktiske vanskeligheter om en domfelt samtidig er på prøve både etter reglene om betinget dom og etter reglene om prøveløslatelse. For å unngå dette ble det nå vedtatt at det ikke skal være adgang til prøveløslatelse fra den ubetingete del av en deldom. Straffelovrådet uttalte i høringsrunden at de praktiske vanskeligheter med et dobbelt sett prøvesituasjoner ikke er uoverstigelige, og Straffelovkommisjonen vil i lys av dette vurdere om ikke adgangen til prøveløslatelse bør opprettholdes også i disse tilfellene.

Pr. i dag kan en deldom bare ilegges når det gjelder fengselsstraff. Det er et spørsmål om man ikke har behov for en slik adgang også når det gjelder andre straffarter, f.eks. bøter og rettighetstap. I tråd med forslag bl.a. i høringsuttalelser fra Norsk Fængselstjenestemannsforbund vil dette bli vurdert av kommisjonen.

Et annet punkt med hensyn til reglene om betinget dom er spørsmålet om reaksjon på vilkårsbrudd. Straffelovkommisjonen er trolig av den oppfatning at når en dom er betinget, må det være en realitet at det skjer en fullbyrdelse om betingelsene ikke holdes. Muligheten for soning er ment å virke som et ris bak speilet.

Til slutt kom foredragsholderen inn på det spørsmålet i delutredning I som skapte flest og sterkeste reaksjoner i høringsrunden, nemlig særreaksjoner mot abnorme lovovertredere. Sikringsordningen har vært sterkt kritisert, bl.a. fordi sikring kan komme i tillegg til vanlig fengselsstraff. Ordningen gir inntrykk av at retten idømmer fengsel for det man har gjort, mens psykiateren idømmer sikring for det man ventes å begå. Det er videre reist kritikk mot karakteristikken "mangelfullt utviklete og varig svekkete sjelsevner". Det er også kritisert at ordningen har vært nyttet for plagsomme men ikke farlige lovovertredere, og til slutt at det er Justisdepartementet og påtalemyndigheten som administrerer sikringen. Dette siste er trolig heller ikke akseptabelt i forhold til internasjonale konvensjoner Norge er tilsluttet.

Straffelovrådet fremmet i 1973 forslag om å fjerne sikringsinstituttet. Forslaget gikk i hovedtrekk ut på at man skulle få adgang til å dømme utilregnelige og særlig farlige lovovertredere til anbringelse i institusjon under det psykiske helsevern etter nærmere fastsatte regler. De tilregnelige og særlig farlige skulle kunne idømmes en forvaring, men en fastsatt lengstetid som kan forlenges.

Disse forslagene har vakt en storm av protester. Innvendingene når det gjelder reaksjonen overfor utilregnelige går bl.a. på at den såkalte asyl-suvereniteten blir krenket, og på at Straffelovkommisjonen foreslår en viss utvidelse av området for hvem som skal anses utilregnelige.

Denne motstanden er bakgrunnen for at forslaget fra 1973 ennå ikke er fremmet som lovforslag. Straffelovkommisjonen forsøker å finne akseptable

løsninger ved å trekke inn flere saksyndige. Det er nedsatt et underutvalg bestående av 3 psykiatere og 2 jurister. Disse skal forsøke å finne praktikable løsninger som kan godtas både av kriminalomsorgen og det psykiske helsevern. Det er foreløpig svært usikkert hvilke løsninger utvalget kommer fram til. Sikringsformen slik den er i dag, ønsker ingen å beholde.

Torsdag 19.09.85 - Kriminalpolitiske utviklingstrekk i Norden.
En innleder fra hvert land.

Referent: Gerd Rekaa

Fra NORGE: Jørund Vatsend

Norges någjeldende fengselslov er fra 1958. Denne er betegnet som meget liberal i forhold til den forrige loven som var fra 1902. En av hovedkritikkene mot den gjeldende lov er at den er for liberal for så vidt som den gir rom for generell skjønnsmessig vurdering på en rekke punkter. Dette kan føre til forskjellsbehandling. Pga. sine skjønnsmessige elementer, kan det oppstå rettsikkerhetsproblemer. Fra tjenestemannssynspunkt er også den gjeldende lov uheldig på mange måter. Loven uttrykker noe, mens reglementet har andre bestemmelser på en rekke felter. Loven av 1958 har regler om behandling av innsatte som aldri er gjennoført, delvis av økonomiske grunner. Dessuten har mange nye lover kommet i mellomtiden (Forvaltningsloven, Arbeidsmiljøloven, Offentlighetsloven). Bestemmelsene her må tilpasses en ny fengselslov.

Det ble derfor i 1980 nedsatt et utvalg som skal komme med forslag til helt ny fengselslov. Den har bl.a. i oppdrag å redegjøre for Fengselsstyrets kompetanse, Fengselsstyrets tilknytning til Justisdepartementet som en egen avdeling eller som et helt frittstående direktorat. Som direktorat vil det stå friere i forhold til den politiske ledelse av departementet.

Videre skal det drøfte delegering, direktørens myndighet, klageordningen, permisjonsordninger, frigang osv.

Utvalget skal komme med forslag om hvordan en lang rekke spørsmål skal behandles. En er for fortsatt liberalisering, men på den annen side er det ønskelig med mer faste regler om hvordan og av hvem en del avgjørelser skal tas.

Utvalget har foreløpig ikke avgitt noen innstilling.

Fra DANMARK orienterte Erik Andersen:

Når det gjelder den generelle kriminalpolitiske situasjonen i Danmark ser det ut som om den yngre generasjon viser større interesse enn hva som har vært tilfelle tidligere.

Soningskøen i Danmark har vært stor. Dette har vakt politisk kritikk, og kunne løses ved forskjellige virkemidler. Bl.a. er det i de senere år skaffet 500 flere soningsplasser. Videre har man forandret strafferammen for en del forbrytelser, dette gjelder bl.a. promillesaker.

I 1982 ble straffeloven forandret slik at straffen for en rekke vinningsforbrytelser er nedsatt.

I 1984 fikk man en benådningspraksis for "venterne". Den innebærer at "venterne" som ikke begår nye straffbare handlinger i ventetiden, etter individuell vurdering kan benådes. Ventetiden vil trolig kunne bli ytterligere kortere i løpet av den nære fremtid.

Andre grunner til at ventetiden er gått ned, er den liberalisering som har funnet sted. Mange blir dømt til samfunnstjeneste i stedet for fengselsstraff.

Disse tiltakene letter situasjonen i de danske fengslene. Men den er også uttrykk for at man er blitt mer kritisk til frihetsberøvelsens verdi.

Ellers har den danske justisministeren fremmet tanken om å avskaffe prøveløslatelse, samtidig med at straffene nedsettes med en tredjedel. Dette vil trolig få politisk flertall.

Det er nedsatt et utvalg som skal se på mulighetene for å lage en egen fengselslov i Danmark. Den vil i såfall trolig kunne gjennomføres i løpet av et par år.

Fra FINLAND orienterte Aimo Myllylä:

Han ga et kort historisk tilbakeblikk og sa at etter at Finland var blitt selvstendig i 1917, har fangetallet stadig gått relativt nedover (med unntak av en periode under krigen).

Domstolene har tydelig endret praksis - de finner det formodentlig ikke lenger nødvendig og bruke så mange og så lange fengselsstraffer. Den finske straffeloven er fra 1890, men den har de siste 10 år vært under stadig utredning, og det er kommet en del straffereformer.

Det ser nå ut som om man i Finland kan få anledning til å nytte åpne anstalter tidligere enn beregnet. Man har et prosjekt i gang der lovovertrædere og offer kan treffe hverandre, og en forbrytelse resulterer da ikke alltid i en straffesak. Det er Finlands Akademi som har bevilget penger til dette prosjektet, og det er spesielt beregnet på unge forbrytere.

Det er kommet en ny lov om varetekt. Pr. i dag kan en innsatt sitte 3 uker i varetekt før saken kommer for en rett. Dette blir nå forandret til 3 dager.

I Finland setter man nå i gang en utdanningsreform innen fengselsvesenet. Grunnkurs for fengselstjenestemennene forlenges fra 4 måneder til 1 år. Dette vil ikke bare bety forandringer i yrkesbildet, det må også bety konflikter i forhold til eldre kolleger i anstaltene.

Det gis nå også i Finland anledning til å satse mer på friomsorgen.

Fra ISLAND orienterte Thorsteinn Jonsson:

I Island savner man en offisiell debatt om kriminalpolitikken. Man ser aldri avisartikler om reformer o.l.

Det ble i 1982 nedsatt et Allting-utvalg som skal gjennomgå fengselslovgivningen. Mens dette utvalget arbeider, kan man i følge Justisministeriet ikke gripe inn i en rekke saker. Dette er da til hinder for arbeidet innen fengselsvesenet.

Den islandske straffeloven er fra 1940 og er i det alt vesentlige bygget på den danske loven fra 1930. En del revisjoner er gjort, og det viser seg at den gjennomsnittlige lengde på dommene er kortere i dag enn de var for 10-15 år siden.

Fra SVERIGE orienterte Ronny Sjølund:

I Sverige har man redusert antall innsatte og man har forkortet overvåkningstiden.

Kriminalvårdsreformen av 1973 markerte at man ville ha minst mulig inngrep og om nødvendig nytte mere friomsorg. Videre ønsket man integrasjon friomsorg/anstalt, man gikk inn for nærhetsprinsippet og normaliseringsprinsippet. (Importmodellen).

Planen er på 15 år å bygge 1.000 nye anstaltsplasser. Hittil har man fått 15 nye anstalter.

Det er to grunner til at frihetsberøvelsen begrenses - humane og økonomiske. Og den begrenses ved at man har senket minimumstraffen fra 1 mnd. til 14 dager, og man har senket minimumstiden før betinget løslatelse fra 3 til 2 måneder. Videre har man fått nytt permisjonssystem, man har avskaffet isole-ring som didiplinærstraff, og man har fått nye regler for kombinasjonsdommer.

Etter "1.juli reformen" i 1983 har man i Sverige fått redusert fangetallet med 13%. Man har fått obligatorisk løslatelse etter halv tid for alle med straffer på mellom 2 mnd. og 2 år. For straffedømte med dommer over 2 år er det kriminalvårdsnämnden som foretar individuell vurdering. Her er det hensynet til samfunnet ute som er avgjørende. Man vil ikke kunne bli løslatt før tiden hvis det er stor fare for gjentakelse av forbrytelsen.

Man har fått nye regler om friomsorg.

Man har intensivert bekjempelsen av narkotikamisbruk i anstaltene ved opplæring av personalet, ved urinprøver, frid-tidsvirksomhet og visitasjon.

På den annen side er det en tendens til flere og stren-gere dommer når det gjelder økonomiske forbrytelser.

Det er ellers satt fram forslag om nye bestemmelser når det gjelder varetekten. Det skal gå kortere tid mellom pågripelse og til varetektsdom er avsagt. Det er ønske om lavere antall varetektsfengslede, gjengangerne skal i stedet for varetekt kunne ha ransakingsovervåking - husarrest, og man kan nytte nattvaretekt med frigang på dagtid.

Fredag 20.09.85: Evaluering

Delegasjonene samlet seg i nasjonale grupper for oppsummering og vurdering av innhold, form, varighet og målgrupper. Man ønsket perspektiver på hvordan arbeidet kan drives videre.

Gruppene la fram sitt syn på seminaret i plenum.

Danmark:

Den fysiske rammen har vært god.
Informasjonen landene mellom er viktig.
Professor Nils Christies foredrag ble betegnet som meget godt: Rette ord i rett tid.
Ellers tvilte delegasjonen på om det er dekning for utgiftene den danske stat har betalt for å sende den til seminaret.
Det har vært en nordisk sammenkomst. Målgruppene må være det vesentlige - de må endres/avgrenses.

Finland:

Hotellet og stedet forøvrig velegnet for seminaret.
Tidspunktet var bra - men kunne muligens ha vært framskyndet en uke.
Lengden på seminaret passe.
Programmet var bra arrangert. Det fungerte bra med veksling i plenum og grupper.
Plenumsforelesningene lå på allment nivå, og detaljene ble tatt opp i gruppene.
Delegasjonen var meget godt fornøyd med gruppearbeidet - både i de nasjonale og internordiske gruppene, og at ikke resultatet av gruppearbeidet ble referert i plenum.
Ekskursjonene var bra lagt opp - de var fine å oppleve i små grupper.
Delegasjonen savnet noe mer felles samvær på kveldstid.
Det hadde vært ønskelig med et organisert program.
Gruppen ga uttrykk for at den tar med seg ideer og impulser hjem.

Island:

Islands delegasjon ga uttrykk for at det var gjort et godt forarbeid til seminaret og trodde det ville bli definert som et godt seminar i ettertid. De hadde en følelse av at dette var et mere felles nordisk seminar enn tidligere.
Temaene var lette å sette i en større sammenheng.

Sverige:

Seminaret ble betegnet som verdifullt.
Gruppen hadde diskutert nyttesynspunktet og var kommet til at det var verd pengene. De hadde fått ideer og impulser, som må bringes videre til grupper hjemme.
Gruppen fant det viktig at utviklingen av yrkesutdanningen var tatt opp.
De mente ellers at antall deltakere må begrenses.
De anså gruppearbeidet fint.
Foredragene var godt forberedt.

Norge:

Gruppen anså seminarets varighet stort sett passe - takket være avbrekk i programmet med ekskursjoner.

Det hadde vært ro over gruppearbeidet - og det ble sett på som positivt at det ikke skulle refereres i plenum. Det ble gitt uttrykk for at det er viktig å prøve å nå delegasjonene som en helhet - og der igjennom håpe å nå den enkelte.

Delegasjonen hadde ønsket noe mere valgfrihet i emner som ble drøftet.

Gruppen fant det vanskelig å ta stilling til om seminaret var vel anvendte penger. Det var avhengig av hva det blir sammenliknet med. Men de var av den mening at på det personlige plan, hadde det gitt stort utbytte. Det ble videre sagt at "Importmodellen" praktiseres forskjellig i de forskjellige land og burde bli belyst på prinsipielt grunnlag. Det er ønskelig at den tas opp på en senere seminar.

FELLES NORDISK SEMINAR FOR LEDENDE FENGSELSPERSONALE

Hotell Wassiljoff, Stavern
15. - 20. september 1985

DELTAKERLISTE

DANMARK:

Kontorchef Arne Ougaard	Direktoratet for kriminalforsorgen
Undervisningsleder Kjeld Eriksen	Direktoratet for kriminalforsorgen
Fængselsinspektør Erik Andersen	Statsfængslet Ringe
Fængselsinspektør Orla Christiansen	Statsfængslet Renbæk
Fængselsforvalter Frede Clausen	Anstalten ved Herstedvester Albertslund
Værkmester Gunnar Kristensen	Statsfængslet i Horsens
Undervisningsleder Kaj Raundrup	Kriminalforsorgens personaleskole

FINLAND:

Rektor Kalevi Heimo	Riihimäki centralfängelse/yrkesskola
Studiehandledare Anne Hujala	Kerava ungdomsfängelse
Studiehandledare Raija Järvenpää-Nyström	Helsingfors Centralfängelse
Vårdare Heikki Matikka	Kjulo reservfängelse
Biträdande direktør Raimo Nyholm	Konnunsuo centralfängelse
Utbildningssekreterare Aila Gorski	Fångvårdens utbildningscentral
Direktør Aimo Myllylä	Fångvårdens utbildningscentral
Anna Katrina Grønholm	Fångvårdsavdelingen

SVERIGE:

Styresman Leif Johansson	Kriminalvårdsanstalten Huddinge
Inspektör Ulla-Lena Lewin	Skyddskonsulentdistrikt Hudiksvall
Vårdare Reine Petterson	Kriminalvårdsanstalten Saltvik
Studieledare Markku Roitto	Kriminalvårdsanstalten Malmø
Byrådirektör Svenolov Svensson	KTS/Kriminalvårdstyrelsen
Byråsjef Peter Nilsson	Utbildnings- och informationsbyrå
Inspektör Ronny Sjølund	Kriminalvårdens regionkanseli Göteborg

ISLAND:

Kontorchef Thorsteinn Jonsson	Justisministeriet
Björk Bjarkadóttir	Representant for Nordiske Fængsels- funksjonærers Union

NORGE:

Direktør Jørund Vatsend	Søndre fængselsdistrikt
Underdirektør Asbjørn Roald	Trondheim kretsfængsel
Inspektør Arvid Hagseth	Sem kretsfængsel
Konsulent Ann Egnæs Hansen/ 1. konsulent Inger Marie Fridhov	Kriminalomsorgsavdelingen
Prøtidsleder Aud Jensen	Bredtveit fængsel og sikringsanstalt
Førstebetjent Hans Tøger Skaug	Sarpsborg kretsfængsel

Sekretariat:

Direktør Harald Føsker	Fængselsskolen
Lektor Torstein Hoff	Fængselsskolen
Førstesekretær Gerd Rekaa	Fængselsskolen

the 1990s, the number of people in the world who are illiterate has increased from 1.1 billion to 1.2 billion. The number of illiterate people in the world is expected to reach 1.5 billion by the year 2015 (UNESCO, 2003).

Illiteracy is a major barrier to economic and social development. It is a major cause of poverty and social exclusion. It is a major barrier to the realization of the Millennium Development Goals (MDGs). The MDGs are a set of eight goals that were adopted by the United Nations in 2000. The goals are: to eradicate poverty, to achieve universal primary education, to promote gender equality, to reduce child mortality, to improve maternal health, to combat HIV/AIDS, malaria and other diseases, to ensure environmental sustainability, and to develop a global partnership for development.

One of the most important goals is to achieve universal primary education. This goal is to be achieved by 2015. The goal is to ensure that all children, boys and girls alike, are able to complete a full course of primary schooling. This goal is to be achieved by increasing the number of children who are enrolled in primary school and by improving the quality of the education that they receive.

One of the most important barriers to the achievement of this goal is illiteracy. Illiteracy is a major barrier to the enrollment of children in primary school. It is a major barrier to the completion of a full course of primary schooling. It is a major barrier to the improvement of the quality of the education that children receive.

One of the most important causes of illiteracy is poverty. Poverty is a major barrier to the enrollment of children in primary school. It is a major barrier to the completion of a full course of primary schooling. It is a major barrier to the improvement of the quality of the education that children receive.

One of the most important causes of poverty is illiteracy. Illiteracy is a major barrier to the enrollment of children in primary school. It is a major barrier to the completion of a full course of primary schooling. It is a major barrier to the improvement of the quality of the education that children receive.

One of the most important causes of illiteracy is poverty. Poverty is a major barrier to the enrollment of children in primary school. It is a major barrier to the completion of a full course of primary schooling. It is a major barrier to the improvement of the quality of the education that children receive.

One of the most important causes of poverty is illiteracy. Illiteracy is a major barrier to the enrollment of children in primary school. It is a major barrier to the completion of a full course of primary schooling. It is a major barrier to the improvement of the quality of the education that children receive.

One of the most important causes of illiteracy is poverty. Poverty is a major barrier to the enrollment of children in primary school. It is a major barrier to the completion of a full course of primary schooling. It is a major barrier to the improvement of the quality of the education that children receive.